

5. Tulevaisuuden sosiaaliturva

5.1 Sosiaaliturvan yhtenäistäminen

Sosiaaliturvakomitea laatii suunnitelman syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämisestä ja yhdistämisestä ansioturva huomioiden. Yhtenäistämistä selvitetään etuuksien myöntämisedellytysten ja määräytymisperusteiden sekä toimeenpanon osalta. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa. Etuuksien yhtenäistämistä valmistellaan säilyttäen nykyisen sosiaalivakuutuksen ja sosiaalihuollon periaatteet syyperusteisuudesta ja tarveharkinnasta.

Suunnitelma kattaa seuraavat:

Perusturvaetuuksien (työmarkkinatuki, peruspäiväraha, sairauspäiväraha, kuntoutusraha, vanhempainpäivärahat) myöntämisedellytysten ja määräytymisperusteiden yhtenäistäminen ansioturva huomioiden sekä yhtenäistämisestä aiheutuvat muutokset etuuksien kohdentumiseen eri henkilöryhmille ja vaikutukset etuusmenoihin.

Ensimmäisessä vaiheessa

- Tarkennetaan, mitkä myöntämisedellytyksiä ja määräytymisperusteita koskevat kysymykset selvitetään ja ratkaistaan. Esimerkiksi: haku- ja maksuajat, maksukaudet, maksupäivät viikossa, omavastuuajat, lapsikorotukset. Vaikutukset etuudensaajiin (ml. sukupuoli- ja lapsivaikutukset), vaikutukset julkiseen talouteen, muut vaikutukset.
- Etuuksien toimeenpanon ja menettelysäännösten yhtenäistäminen: siirtymät etuudelta toiselle eli peräkkäiset etuudet, rinnakkain maksettavat etuudet ja tuet, esimerkkinä yhden hakemuksen malli.
- Vaiheittainen eteneminen (ehdotus seuraavalle hallitukselle ensimmäisen vaiheen valmistelusta ja toteuttamisesta); aikataulu; valmisteluresurssit.

5.2 Muut kokonaisuudet

Komitea jatkaa toisella kaudellaan syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämisen ja yhdistämisen valmistelua ansioturva huomioiden ja käsittelee lisäksi seuraavia kokonaisuuksia:

Elämäntilanteen, työ- ja toimintakyvyn ja palvelutarpeen kannalta "väärällä" etuudella oleminen, ml. ensisijaista etuutta vailla olevat toimeentulotuen saajat.

Etuuksien yhteensovittaminen palveluihin ja etuudensaajien osallistumisen lisääminen, mm. sairauspäiväraha, kuntoutustuki, työmarkkinatuki, toimeentulotuki.

Komitea tarkastelee viimesijaisen sosiaaliturvan (nykyisin toimeentulotuen) asemaa sosiaaliturvajärjestelmässä. Työssä arvioidaan, kuinka hyvin toimeentulotuen ja perusturvaetuuksien välinen suhde vastaa perustuslain 19 §:n 1 ja 2 momenttien välistä hierarkiaa. Samalla tarkastellaan toimeentulotukea ja perusturvaetuuksia koskevia rakenteellisia kehittämisvaihtoehtoja ja toimeentulotuen toimeenpanon tarkoituksenmukaisia järjestämistapoja. Lisäksi arvioidaan viimesijaisen turvan ja perusturvan tasoihin liittyviä kehittämissuhteita ja niiden vaikutuksia sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuteen ja eri etuus- ja tukimuotojen tavoitteisiin.

Komitea selvittää oikeuksien ja velvollisuuksien, yhteisvastuun ja yhdenvertaisuuden tasapainoa sosiaaliturvajärjestelmässä uudistuksen tavoitteiden mukaisesti. Tavoitteena on sosiaalisten riskien

tasaaminen oikeudenmukaisella ja sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Työssä hyödynnetään komitealle jo tehtyä selvitystyötä suomalaisen sosiaaliturvan arvopohjasta. Komitea tarkastelee etuuksien ja tukien yksilökohtaisuutta ja perhe- ja kotitalouskohtaisuutta, huomioiden perhesuhteet, elatusvastuukysymykset, lapsen oikeudet ja sukupuolten tasa-arvon.

Sosiaaliturvauudistuksella on yhteys palvelujärjestelmä uudistuksiin, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, työvoimapalvelujen uudistus ja kuntoutuksen uudistus. Komitea on tunnistanut, että etuusjärjestelmän muutokset eivät yksinään ole riittäviä sosiaaliturvauudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan myös palveluilla on tässä keskeinen rooli. Oikea-aikaisilla, tarpeen mukaisilla ja vaikuttavilla palveluilla voidaan ehkäistä etuuskausien pitkittymistä. Jotta etuuksiin kytkeytyvien palvelujen oikea-aikainen saatavuus ja riittävyys voidaan turvata, on huolehdittava palvelujärjestelmän henkilöstöresursseista ja työvoiman saatavuudesta. Ennakoitava toimeentuloturva tukee myös palvelujen vaikuttavuutta.

Komitea katsoo, että palvelujärjestelmän vaikuttavuuden vahvistamiseksi tarvitaan nykyistä kattavampaa ja luotettavampaa tietoa palvelujen vaikutuksista. Vaikuttavuuden arvioinnin edellytyksenä on palvelujen riittävä tilastointi sekä tietojen saaminen etuuksien ja palvelujen yhteiskäytöstä. Etuuksien yhteydessä käytettävien palvelujen vaikuttavuutta tulisi myös arvioida nykyistä laajemmin syy-seuraus -vaikutusten arvioinnin mahdollistavilla tutkimuksellisilla menetelmillä. Tämä tukisi etuus- ja palvelujärjestelmien kehittämisen tietopohjaa ja järjestelmien kykyä vahvistaa väestön työ- ja toimintakykyä, työllisyyttä ja osallisuutta tulevaisuudessa.

Komitea määrittelee toisella kaudellaan sosiaaliturvauudistuksen seurantaa ja arviointia varten seurantamittarit. Laajempi ohjaus, seuranta ja arviointi tulee toteuttaa eri hallinnonalojen yhteistyönä.